DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 3 mars 2005 *

I mål C-472/03,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, som framställts av Hoge Raad der Nederlanden (Nederländerna), genom beslut av den 7 november 2003, som inkom till domstolen den 12 november 2003, i målet mellan

Staatssecretaris van Financiën

och

Arthur Andersen & Co. Accountants c.s.,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden P. Jann samt domarna K. Lenaerts (referent), N. Colneric, K. Schiemann och E. Juhász,

* Rättegångsspråk: nederländska.

generaladvokat: M. Poiares Maduro,
justitiesekreterare: avdelningsdirektören M.-F. Contet,

med beaktande av det skriftliga förfarandet och efter att förhandling hållits den 11 november 2004

med beaktande av de yttranden som avgivits av:

— Arthur Andersen & Co. Accountants c.s., genom R. Vos och P.J.B.G. Schrijver, advocaten,

— Nederländernas regering, genom H.G. Sevenster och N.A.J. Bel, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom R. Lyal, M.A. Weimar och L. Ström-van Lier, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 12 januari 2005 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 13 B a i rådets sjätte direktiv 77/388/EEG av den 17 maj 1977 om harmonisering av medlemsstaternas

lagstiftning rörande omsättningsskatter — Gemensamt system för mervärdesskatt: enhetlig beräkningsgrund (EGT L 145, s. 1; svensk specialutgåva, område 9, volym 1, s. 28) (nedan kallat sjätte direktivet).

2 Denna begäran har framställts inom ramen för en tvist som har uppkommit på grund av att Staatssecretaris van Financiën (den nederländska statssekreteraren för finansiella frågor) har avslagit en ansökan från bolaget Arthur Andersen & Co. Accountants c.s. (nedan kallat motparten) om att dess backofficeverksamhet på området för livförsäkringar skall undantas från mervärdesskatteplikt.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

3 I artikel 4.1 i sjätte direktivet anges att med "skattskyldig person" avses varje person som självständigt någonstans bedriver någon form av ekonomisk verksamhet som anges i punkt 2 i samma artikel, oberoende av syfte eller resultat.

4 I artikel 4.4 i samma direktiv anges att användningen av uttrycket "självständigt" i punkt 1 undantar anställda och övriga personer från skatten i den mån de är bundna till en arbetsgivare av ett anställningsavtal eller av några andra rättsliga bindningar som skapar ett anställningsförhållande vad beträffar arbetsvillkor, lön och arbetsgivaransvar.

5 I artikel 13 B i sjätte direktivet föreskrivs följande:

"Utan att det påverkar tillämpningen av övriga gemenskapsbestämmelser, skall medlemsstaterna undanta följande verksamheter från skatteplikt och fastställa de villkor som krävs för att säkerställa en riktig och enkel tillämpning och förhindra eventuell skatteflykt, skatteundandragande eller missbruk:

a) Försäkrings- och återförsäkringstransaktioner, däribland närstående tjänster som utförs av försäkringsmäklare och försäkringsagenter.

..."

6 I artikel 2 i rådets direktiv 77/92/EEG av den 13 december 1976 om åtgärder för att underlätta det effektiva utövandet av etableringsfriheten och friheten att tillhandahålla tjänster vid verksamhet som försäkringsagent eller försäkringsmäklare (ur grupp 630 ISIC) och särskilt om övergångsbestämmelser för sådan verksamhet (EGT L 26, 1977, s. 14; svensk specialutgåva, område 6, volym 1, s. 191), vilket var i kraft vid den i målet aktuella tidpunkten, föreskrevs följande:

"1. Detta direktiv skall gälla följande verksamheter som ingår i ISIC-grupp 630 i bilaga 3 till Allmänna handlingsprogrammet för upphävande av begränsningar beträffande rätten till etablering:

a) Yrkesmässig verksamhet utövad av personer som, med avseende på försäkring eller återförsäkring av risker, och med full frihet att välja företag, uppträder som

förmedlare mellan personer som söker sådan försäkring och försäkringsföretag eller återförsäkringsföretag, utför förberedande arbete inför ingående av sådana försäkringsavtal och, då så är lämpligt, bistår vid administrering och fullgörande av avtalen, särskilt vid försäkringsfall.

b) Yrkesmässig verksamhet utövad av personer som genom ett eller flera avtal fått i uppdrag att, eller som bemyndigats att, i ett eller flera försäkringsföretags namn och för deras räkning, eller endast för deras räkning, framlägga och ge förslag till försäkringsavtal, utföra arbete inför eller vid slutande av försäkringsavtal, eller bistå vid administrering och fullgörande av sådant avtal, särskilt vid försäkringsfall.

...

2. Detta direktiv skall särskilt gälla verksamhet som i medlemsstaterna anges med följande vedertagna beteckningar:

...

b) Verksamhet som avses i punkt 1 b:

...

— I Nederländerna:

— Gevolmachtigd agent

— Verzekeringsagent

..."

Den nationella lagstiftningen

7 Artikel 11 i Wet op de omzetbelasting 1968 (1968 års lag om omsättningsskatt) (nedan kallad 1968 års lag) har följande lydelse:

"1. På de villkor som fastställs genom föreskrift, undantas följande från skatteplikt:

...

k) försäkringar som tillhandahålls och tjänster som utförs av försäkringsagenter."

Bakgrund till tvisten och tolkningsfrågan

8 Vid tidpunkten för omständigheterna i målet vid den nationella domstolen omfattade motparten, som var etablerad i Rotterdam (Nederländerna), bolaget Andersen Consulting Management Consultants (nedan kallat ACMC), ett bolag bildat enligt nederländsk rätt.

9 Bolaget Royal Nederland Verzekeringsgroep NV, Universal Leven NV (nedan kallat UL), som via försäkringsagenter bedriververksamhet på marknaden för livförsäkr-

ingar, slöt den 26 maj 1997 ett samarbetsavtal med ACMC, enligt vilket ACMC skulle utföra olika tjänster, vilka i avtalet definierats som backofficeverksamhet, för UL:s räkning. För utövandet av verksamheten anlitade ACMC sin interna avdelning Accenture Insurance Services (nedan kallad AIS) som hade lokaler i samma kontorsbyggnad som UL.

10 Den nämnda backofficeverksamheten har beskrivits på följande sätt i beslutet om hänskjutande: godkännande av försäkringsansökningar, handläggning av ändringar i försäkringsavtal och av premier, utfärdande och handläggning av försäkringsbrev, uppsägning av försäkringsavtal, handläggning av försäkringsfall, fastställande och utbetalning av provision till försäkringsagenterna, uppbyggnad och administration av informationstekniken, tillhandahållande av information till UL och till försäkringsagenterna, samt upprättande av rapporter till försäkringstagarna och tredje man, såsom Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (nederländsk myndighet med ansvar för underättelse och utredning i skattefrågor). I de fall det till följd av de uppgifter som en försäkringssökande har lämnat är nödvändigt med en läkarundersökning, är det UL som beslutar om beviljande av försäkring. I motsatt fall åligger det ACMC att fatta detta beslut, vilket binder UL. Nästan alla kontakter med försäkringsagenterna ombesörjs av AIS.

11 UL förfogar över personal som motsvarar 2,9 heltidsanställda, medan 17 heltidsanställda hos AIS ägnar sig åt backofficeverksamheten. AIS anställda har utbildats inom området för livförsäkringar.

12 I samarbetsavtalet anges att två kommittéer skall tillsättas, nämligen en Review Committee och en Operating Committee. Dessa kommittéer består av representanter för UL och ACMC, och de har i uppdrag att utvärdera samarbetet mellan UL och AIS, tillse att villkoren för samarbetet iakttas, planera backofficeverksamheten, diskutera utvecklingstendenser inom försäkringsbranschen och deras inverkan på denna verksamhet, samt avgöra eventuella tvister som har ett samband med nämnda

avtal. I avtalet anges att det skall utses en Service manager och en Operational manager, som är ansvariga för att se till att det dagligen förekommer samråd mellan UL och AIS, i syfte att säkerställa att backofficeverksamheten utövas på ett effektivt sätt. Avtalet innehåller en ensamrättsklausul, vilken innebär ett förbud för ACMC att för tredje mans räkning utföra backofficeverksamhet som är jämförbar med den som utförs för UL:s räkning. Det föreskrivs även, avseende backofficeverksamheten, en ersättning som beräknas i förhållande till försäkringsportföljen och premieinbetalningarna samt en minimiersättning.

13 Motparten uppgav i sin skattedeklaration för september månad år 1998 att den hade redovisat ett belopp på 10 000 NLG i omsättningsskatt. Detta belopp motsvarade skillnaden mellan, å ena sidan, den omsättningsskatt som beräknades på den ersättning som UL fakturerades för backofficeverksamhet som utförts under denna period och, å andra sidan, den omsättningsskatt som var hänförlig till denna post och som dragits av.

14 Eftersom motparten ansåg att den backofficeverksamhet som utförts för UL:s räkning inte omfattas av omsättningsskatt, ingav den en begäran till behörig inspektör om återbetalning av 10 000 NLG, vilken begäran avslogs. Motparten väckte talan mot detta beslut vid Gerechtshof te 's-Gravenhage (Nederländerna). Talan bifölls genom dom av den 23 oktober 2001. Denna domstol ansåg att UL och ACMC genom sitt samarbete hade avsett att sammanföra företagens sakkunskap i syfte att uppnå samma mål, nämligen att gemensamt utöva försäkringsverksamhet. Samma domstol ansåg därför att den verksamhet som ACMC bedriver för UL:s räkning inte kan anses utgöra tillhandahållande av ekonomiska tjänster som omfattas av omsättningsskatt.

15 Den nederländska statssekreteraren för finansiella frågor överklagade Gerechtshof te 's-Gravenhages dom till Hoge Raad der Nederlanden. Motparten ingav ett anslutningsöverklagande.

16 Hoge Raad der Nederlanden anser att den ifrågavarande verksamheten inte kan undantas från mervärdesskatteplikt såsom försäkringstransaktioner. Den har härvid angivit att det följer av handlingarna i målet och av det som Gerechtshof te 's-Gravenhage har fastställt att det uteslutande är UL som står de risker som är förenade med utövandet av försäkringsverksamheten och vidare att försäkringsavtalen ingås i UL:s namn och inte i ACMC:s namn.

17 Däremot anser Hoge Raad der Nederlanden att innebörden av begreppet "tjänster som utförs av försäkringsagenter" i den mening som avses i artikel 13 B a i sjätte direktivet är oklar. Den har visserligen angivit att vissa omständigheter som kännetecknar detta begrepp, såsom att det skall föreligga ett direkt samband mellan den skattskyldige och de försäkrade, inte förefaller föreligga i förevarande fall. Den har emellertid även angivit att den ifrågavarande verksamheten utgör närstående tjänster till försäkringstransaktioner inom ramen för vilka ACMC i stor utsträckning agerar som mellanhand. Enligt denna domstol agerar ACMC som mellanhand först mellan försäkringsagenterna och UL när det handlägger försäkringsansökningar som har överlämnats av försäkringsagenterna och i de flesta fall avslutar dessa ärenden i UL:s namn, och därefter mellan UL och försäkringstagarna när det företräder UL gentemot nämnda försäkringstagare under avtalets löptid och för det fall avtalet sägs upp.

18 Under dessa omständigheter beslutade Hoge Raad der Nederlanden att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

"Omfattas den verksamhet som en skattskyldig utför av begreppet 'närstående tjänster som utförs av försäkringsmäklare och försäkringsagenter', som används i

artikel 13 B a i sjätte direktivet, när den skattskyldige har ingått ett sådant avtal med ett försäkringsbolag (livförsäkringsbolag) som det avtal som i förevarande fall har ingåtts mellan ACMC och UL och som bland annat innebär att den skattskyldige mot en viss ersättning och med hjälp av på försäkringsområdet sakkunnig, utbildad personal utför största delen av den faktiska verksamhet som är knuten till försäkringsverksamheten, vilket innefattar att det är den skattskyldige som i regel fattar för försäkringsbolaget bindande beslut om försäkringsavtal och som sköter kontakterna med agenterna och i förekommande fall med försäkringstagarna, samtidigt som försäkringsavtalen ingås i försäkringsbolagets namn och det är försäkringsbolaget som bär risken?"

19 Den nationella domstolen frågade, genom skrivelse av den 5 januari 2004, parterna om de ansåg att domstolens dom av den 20 november 2003 i mål C-8/01, Taksatorringen (REG 2003, s. I-13711), motiverade att begäran om förhandsavgörande skulle återkallas. Efter det att den fått kännedom om parternas åsikter, meddelade den genom skrivelse av den 11 februari 2004 att den vidhöll sin begäran om förhandsavgörande.

Bedömning av tolkningsfrågan

20 Inledningsvis skall det påpekas att motparten i sitt skriftliga yttrande har anfört att ACMC är knutet till UL genom ett anställningsförhållande, vilket medför att den ifrågavarande verksamheten undantas från mervärdesskatten enligt artikel 4.4 i sjätte direktivet. Domstolen kan inte godta detta påstående.

21 Begreppen anställd och arbetsgivare som används i denna bestämmelse tyder nämligen på att det undantag från skatten som föreskrivs däri förutsätter att det föreligger ett anställningsförhållande. Det är uppenbart att det inte föreligger något anställningsförhållande mellan ACMC och UL.

22 Dessutom föreligger det, såsom anges i beslutet om hänskjutande utan att det har bestridits av motparten, inte något avtalsförhållande mellan ACMC och försäkringstagarna, eftersom försäkringsavtalen ingås i UL:s namn. Den hänskjutande domstolen anser således med rätta att ACMC:s verksamhet inte utgör försäkringstransaktioner i den mening som avses i artikel 13 B a i sjätte direktivet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 8 mars 2001 i mål C-240/99, Skandia, REG 2001, s. I-1951, punkterna 41 och 43).

23 Domstolen skall i förevarande mål följaktligen uteslutande göra en tolkning av begreppet närstående tjänster till försäkringstransaktioner som utförs av försäkringsmäklare och försäkringsagenter, i den mening som avses i artikel 13 B a i sjätte direktivet, och närmare ange huruvida detta begrepp, som inte definieras i nämnda direktiv, avser sådan verksamhet som är i fråga i målet vid den nationella domstolen.

24 De uttryck som används i bestämmelserna om undantag i artikel 13 i sjätte direktivet skall tolkas restriktivt, eftersom dessa undantag innebär avsteg från den allmänna principen enligt vilken mervärdesskatt skall betalas för varje tjänst som tillhandahålls av en skattskyldig mot vederlag (se domarna i de ovannämnda målen Skandia, punkt 32, och Taksatorringen, punkt 36).

25 Av fast rättspraxis följer även att nämnda undantag utgör självständiga begrepp i gemenskapsrätten, som syftar till att förhindra att medlemsstaterna tillämpar mervärdesskattesystemet på olika sätt och som skall sättas in i det generella sammanhang som utgörs av det gemensamma systemet för mervärdesskatt (domen i det ovannämnda målet Skandia, punkt 23).

26 I förevarande fall har motparten särskilt framhållit att AIS anställda, vilka ACMC har anlitat för att utöva den ifrågavarande verksamheten, besitter sakkunskap på området för livförsäkringar och att nämnda verksamhet utgör närstående tjänster till försäkringstransaktioner.

27 Dessa två omständigheter är emellertid, såsom motparten själv har medgivit vid förhandlingen, inte tillräckliga för att ACMC skall anses utgöra en försäkringsagent. Det skall nämligen även undersökas huruvida den ifrågavarande verksamheten motsvarar en försäkringsagents verksamhet.

28 Motparten har gjort gällande att så är fallet. Den har tillagt att ACMC har kontakter med såväl försäkringsgivaren UL som försäkringstagarna och förmånstagarna.

29 Enligt de uppgifter som framgår av beslutet om hänskjutande är ACMC, vid utövandet av sin verksamhet, bunden av en ensamrättsklausul till förmån för UL (se punkt 12 i förevarande dom). ACMC har således inte möjlighet att fritt välja försäkringsgivare, vilket kännetecknar den yrkesmässiga verksamhet som beskrivs i artikel 2.1 a i direktiv 77/92 och som motsvarar en försäkringsmäklares yrkesmässiga verksamhet.

30 Motparten har gjort gällande att ACMC:s verksamhet exakt motsvarar den verksamhet som utövas av en "gevolmachtigd agent" (försäkringsombud), som avses i artikel 2.2 b i direktiv 77/92 och vars verksamhet beskrivs i artikel 2.1 b i samma direktiv. Vid förhandlingen insisterade motparten på att ACMC, såväl vid undertecknandet av avtalet som vid fullgörandet av detsamma, är behörigt att vidta åtgärder i förhållande till försäkringstagarna och förmånstagarna som är bindande för UL.

31 Det har visserligen med avseende på det sjätte direktivet fastslagits att den yrkesmässiga verksamhet som beskrivs i artikel 2.1 b i direktiv 77/92 "omfattar behörigheten att vidta åtgärder som försäkringsgivaren blir bunden av i förhållande till en försäkringstagare som drabbats av en skada" (domen i det ovannämnda målet Taksatorringen, punkt 45).

32 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 31 i sitt förslag till avgörande kan det emellertid inte av denna rättspraxis dras den slutsatsen att behörigheten att binda försäkringsgivaren är det avgörande kriteriet för att en person skall anses vara försäkringsagent i den mening som avses i artikel 13 B a i sjätte direktivet. För att det skall anses vara fråga om en försäkringsagent krävs nämligen en undersökning av vad den ifrågavarande verksamheten består i.

33 Oberoende av frågan huruvida ACMC inom ramen för sin verksamhet står i kontakt både med försäkringsgivaren och försäkringstagarna, såsom enligt rättspraxis krävs för att en person skall anses vara försäkringsagent (domen i det ovannämnda målet Taksatorringen, punkt 44), följer det av de uppgifter som återfinns i beslutet om hänskjutande, och som har kompletterats av motparten i dennes skriftliga yttrande, att ACMC:s verksamhet består i att handlägga försäkringsansökningar, bedöma försäkringsrisker, bedöma behovet av en läkarundersökning, besluta att bevilja försäkring när en sådan undersökning inte anses nödvändig, utfärda och handlägga försäkringsbrev, säga upp försäkringsavtal, ändra premie- och avtalsvillkor, mottaga premieinbetalningar, handlägga försäkringsfall, fastställa och utbetala provision till försäkringsagenterna, ansvara för den löpande kontakten med försäkringsagenterna, handlägga frågor rörande återförsäkring och tillhandahålla information till försäkringstagarna, försäkringsagenterna och till andra berörda såsom skattemyndigheterna.

34 Mot bakgrund av dessa uppgifter kan det konstateras att de tjänster som ACMC har tillhandahållit UL, som inte utgör försäkringstransaktioner i den mening som avses i artikel 13 B a i sjätte direktivet (se punkt 22 i förevarande dom), även om de bidrar till ett försäkringsbolags huvudsakliga verksamhet, inte heller utgör sådana tjänster som är kännetecknande för en försäkringsagent.

35 Nämnda tjänster har en specifik karaktär, eftersom de bland annat består av fastställande och utbetalning av provision till försäkringsagenterna, ansvar för den löpande kontakten med de senare, handläggning av frågor rörande återförsäkring och tillhandahållande av information till försäkringsagenterna och till skattemyndigheten. Det är uppenbart att sådan verksamhet inte omfattas av en försäkringsagents verksamhet.

36 Dessutom är det, såsom Europeiska gemenskapernas kommission har påpekat i sitt skriftliga yttrande och såsom generaladvokaten har angivit i punkt 32 i sitt förslag till avgörande, uppenbart att vissa väsentliga inslag som är kännetecknande för en försäkringsagents verksamhet, såsom att söka upp potentiella kunder och sammanföra dessa med försäkringsgivaren, saknas i förevarande fall. Det framgår nämligen av beslutet om hänskjutande, utan att det har bestridits av motparten, att ACMC:s arbete börjar först vid handläggningen av de försäkringsansökningar som har överlämnats av försäkringsagenterna med hjälp av vilka UL undersöker den potentiella kundkretsen på den nederländska marknaden för livförsäkringar.

37 Såsom kommissionen har gjort gällande i sitt skriftliga yttrande och under förhandlingen skall det samarbetsavtal som har ingåtts mellan ACMC och UL bedömas såsom ett underleverantörsavtal enligt vilket ACMC tillhandahåller UL de mänskliga och administrativa resurser som dettad bolag saknar och tillhandahåller

en rad tjänster för att bistå detta bolag vid utövandet av dess försäkringsverksamhet. Härvid är det, med beaktande av de närmare uppgifter som lämnats av den hänskjutande domstolen, viktigt att framhålla att UL:s personal endast motsvarar 2,9 heltidsanställda medan 17 heltidsanställda hos AIS ägnar sig åt backofficeverksamhet, och att AIS personal och UL:s personal arbetar i samma kontorsbyggnad.

38 De tjänster som ACMC tillhandahåller UL skall således anses utgöra ett slags samarbete som består i att mot ersättning bistå UL vid utövandet av den verksamhet som detta bolag normalt utövar, utan att ett avtalsförhållande föreligger med de försäkrade. Denna verksamhet, och inte tjänster som tillhandahålls av en försäkringsagent, utgör en del av UL:s verksamhet (se analogt dom av den 13 december 2001 i mål C-235/00, CSC Financial Services, REG 2001, s. I-10237, punkt 40).

39 Mot bakgrund av det ovanstående skall frågan besvaras på så sätt att artikel 13 B a i sjätte direktivet skall tolkas så, att backofficeverksamhet, som består i att mot ersättning tillhandahålla tjänster till ett försäkringsbolag, inte utgör närstående tjänster till försäkringstransaktioner som utförs av en försäkringsmäklare eller en försäkringsagent i den mening som avses i denna bestämmelse.

Rättegångskostnader

40 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

På dessa grunder beslutar domstolen (första avdelningen) följande dom:

Artikel 13 B a i rådets sjätte direktiv 77/388/EEG av den 17 maj 1977 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningsskatter — Gemensamt system för mervärdesskatt: enhetlig beräkningsgrund skall tolkas så, att backofficeverksamhet, som består i att mot ersättning tillhandahålla tjänster till ett försäkringsbolag, inte utgör närstående tjänster till försäkringstransaktioner som utförs av en försäkringsmäklare eller en försäkringsagent i den mening som avses i denna bestämmelse.

Underskrifter